

Kommittédirektiv

Nya regler om produktansvar

Beslut vid regeringssammanträde den 19 december 2024.

Sammanfattning

En särskild utredare ska analysera det nya EU-direktivet om produktansvar och föreslå de författningsändringar som behövs för att genomföra det i svensk rätt.

Utredaren ska

- analysera det nya direktivet om produktansvar,
- analysera, jämföra och ta ställning till de valmöjligheter som direktivet erbjuder,
- bedöma vilka författningsändringar som behövs för att genomföra direktivet, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 10 oktober 2025.

Det nya direktivet om produktansvar

De nuvarande EU-reglerna om produktansvar har funnits i närmare 40 år och bygger på principen att tillverkare har ett strikt ansvar för person- och sakskador som orsakas av produkter med säkerhetsbrister. Reglerna syftar till att säkerställa att den som skadas av en produkt på grund av att den inte är tillräckligt säker ska få ersättning för sin skada. Genom strängare skadestandsregler ska tillverkare dessutom få ett större incitament att framställa säkra produkter.

Under senare år har det skett stora förändringar i såväl hur produkter tillverkas och distribueras som hur de används. I syfte att anpassa reglerna till teknikutvecklingen och den digitala ekonomin samt för att skapa en bättre balans mellan näringsidkare och konsumenter och andra skadelidande, har ett nytt produktansvarsdirektiv nyligen antagits (Europaparlamentets och rådets direktiv [EU] 2024/2853 av den 23 oktober 2024 om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister och om upphävande av rådets direktiv 85/374/EEG). Det nya direktivet ersätter rådets direktiv 85/374/EEG av den 25 juli 1985 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister (i det följande benämnt 1985 års direktiv).

Det nya direktivet innehåller samma grundläggande reglering som 1985 års direktiv – tillverkaren har alltjämt ett strikt ansvar för skada som orsakas av en säkerhetsbrist i en produkt. För att säkerställa en mer heltäckande reglering har ansvaret utvidgats från fysiska produkter och el till att även omfatta fristående mjukvara, såsom applikationer till datorer eller smarttelefoner och artificiell intelligens. Vidare omfattar det nya direktivet, förutom personskada och sakskada, även skada som utgörs av förlorade eller förvanskade data. Det nya direktivet innehåller inte någon regel om självrisk för saksador; den skadelidande ska alltså få full ersättning för sådana skador.

För att underlätta för skadelidande i situationer där tillverkaren är etablerad utanför unionen har skadeståndsansvaret utvidgats till att, utöver importören, under vissa omständigheter även omfatta tillverkarens auktoriserade representant, tjänsteleverantörer som ägnar sig åt förvaring, paketering, adressering eller avsändning av en produkt, samt tillhandahållare av onlineplattformar.

Andra regler från 1985 års direktiv har också genomgått förändringar. Det gäller exempelvis bestämmelserna om bevisbörda och preskription. Den skadelidande behöver fortfarande som utgångspunkt visa att produkten har en säkerhetsbrist, att det har uppstått en skada och att det finns ett orsaks samband mellan säkerhetsbristen och skadan. Genom det nya direktivet har det införts regler som innebär att säkerhetsbristen i vissa fall ska presumeras. Det gäller t.ex. om svaranden inte har följt ett föreläggande att lämna över bevis, om produkten inte uppfyller obligatoriska produktsäkerhetskrav eller om skadan har orsakats av ett uppenbart funktionsfel i produkten vid normal användning. Direktivet innehåller dessutom en regel som innebär att såväl

säkerhetsbristen som orsakssambandet mellan säkerhetsbristen och skadan kan presumeras i vissa andra fall, bland annat om den skadelidande, trots ett editionsföreläggande, skulle ha alltför stora svårigheter att uppfylla sin bevisbörda. Regeln kräver dock att den skadelidande kan göra säkerhetsbristen eller orsakssambandet sannolik.

De grundläggande reglerna om preskription är desamma som i 1985 års direktiv. Den skadelidande ska väcka talan inom tre år från det att han eller hon fick eller borde ha fått kännedom om skadan, säkerhetsbristen och identiteten på den som ansvarar för skadan. Talan måste dessutom väckas inom tio år från det att produkten sattes på marknaden eller när det gäller en väsentligt ändrad produkt, från och med den dag då produkten tillhandahölls på marknaden eller togs i bruk efter en väsentlig ändring av den. I det nya direktivet har det införts en regel som innebär att den yttersta preskriptionstiden har förlängts till 25 år endast för sådana fall där skadan visar sig först efter lång tid.

I det nya direktivet finns även bestämmelser om skyldigheten för parter i domstolsprocesser att lämna ut bevis till motparten under vissa närmare angivna förutsättningar. Syftet är att underlätta för skadelidande, som ofta har ett betydande informationsunderläge i förhållande till tillverkaren, att uppfylla sin bevisbörda.

Sverige ska ha genomfört det nya direktivet senast två år efter dess ikraftträdande.

Nuvarande regler

I svensk rätt har 1985 års direktiv om produktansvar genomförts huvudsakligen genom produktansvarslagen (1992:18). Lagen, som är tvingande till den skadelidandes förmån, innehåller bestämmelser om bland annat skadeståndsansvar, regressrätt och preskription. Bestämmelser om skadeståndsansvar för säkerhetsbrister i el finns i elsäkerhetslagen (2016:732).

Regler om processuell edition finns i 38 kap. rättegångsbalken. De innebär att den som innehar en skriftlig handling, som kan antas ha betydelse som bevis, är skyldig att tillhandahålla handlingen. Den som inte frivilligt tillhandahåller en sådan handling kan föreläggas av en domstol att göra det. Ett föreläggande om edition ska föregås av en proportionalitetsbedömning.

Företagshemligheter behöver endast lämnas ut om det finns synnerliga skäl för det. Dessutom finns det regler i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som kan skydda affärs- och driftsförhållanden under en domstolsprocess.

Uppdraget att analysera och föreslå hur EU-direktivet ska genomföras

En särskild utredare bör få i uppdrag att ta ställning till hur det nya direktivet om produktansvar ska genomföras i Sverige. I uppdraget ingår att analysera hur svensk rätt förhåller sig till direktivet och lämna nödvändiga författningsförslag för att genomföra direktivet.

I uppdraget ingår att analysera, jämföra och ta ställning till de valmöjligheter som EU-direktivet erbjuder.

Ett EU-direktiv är bindande för medlemsstaterna när det gäller det resultat som ska uppnås, men medlemsstaterna får bestämma de närmare formerna för hur detta ska ske. Sverige har alltså vid genomförandet av direktivet ett visst utrymme att anpassa reglerna till svensk rätt i övrigt. Förslagen bör ansluta till den systematik och terminologi som används i svensk rätt och så långt som möjligt utformas på ett sätt som går att förena med grundläggande svenska civilrättsliga och processrättsliga principer. Liksom vid all lagstiftning bör enkelhet, överskådlighet och konsekvens eftersträvas. Det är viktigt att bestämmelserna och begreppen i direktivet förklaras och tydliggörs samtidigt som den EU-gemensamma uppfattningen om direktivets innebörd beaktas. Det gäller särskilt sådana centrala begrepp som produkt, komponent och tillhörande tjänst.

Utredaren ska därför

- analysera det nya direktivet om produktansvar,
- analysera, jämföra och ta ställning till de valmöjligheter som direktivet erbjuder,
- bedöma vilka författningsändringar som behövs för att genomföra direktivet, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska bedöma och beskriva förslagets ekonomiska konsekvenser och konsekvenser i övrigt för enskilda, företag och det allmänna. Utredaren

ska beräkna påverkan på statens inkomster och utgifter. Om förslag som lämnas innebär offentligfinansiella kostnader, ska förslag till finansiering lämnas. Förslagen ska även i övrigt redovisas enligt vad som anges i kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska följa genomförandet av det nya direktivet i de berörda nordiska länderna och i de andra länder som utredaren bedömer vara av intresse.

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår i utredningar och kommittéer samt inom Regeringskansliet.

Utredaren ska i den utsträckning det är lämpligt inhämta synpunkter från berörda myndigheter, organisationer och företag.

Uppdraget ska redovisas senast den 10 oktober 2025.

(Justitiedepartementet)